MONITOR

Na R. P. 1770.

Nro: XXII.

Dnia 17. Marca

o Wychowaniu dzieci

CHoroby ktorym dzieci za zwyczay podpadać zwykły, pospolicie bywaią biegunki, krosty, płynienie krwie z nosa, &c. zabiegać temu, y leczyć te lekkie w nich defekta, iest to nayzbawiennieysze umarzać śrzodki, ktore przyrodzenie samo skutkuiące zawsze w rosporządzeniu swoim pomyślnie po-

dawać zwykło. Żadnych lekarstw w takowych okolicznościach dziatkom nie będą dawać Rodzice, zwyczaynego iednak posiłku mogą nieco uiąć, aby tym łatwiey przyrodzenie, swoie sprawiało skutki.

Nic bardziey zdrowszego nie może bydź dla Dziatek, iako gdy po polu, czyli też ogrodzie przeydziem się z niemi, tę iednak ostrożność zachować należy, aby kiedy chodzić poczynaią, śpieszno y nagle nie iść, chcąc bowiem za temi, z ktoremi idą nadążyć, zadyszą się łatwo, y zwolnienia liczkow lub też zerwania w piersiach iakowego naczynia bydź sobie mogą przyczyną, nadto dychawica y suchoty z tey nieostrożności pochodzą. Wiele ieſt Rodzicow, ktorzy się zbyt surowie z dziatkami obchodzą, lecz nierownie takowych więcey, ktorzy przez zbyteczne pobłażanie, y uleganie ich woli, szkodzą im niepomału na zdrowiu. Jabym sądził, że w tey mierze zakryślić należałoby

się

ſię pewne uſtawy, ktorych ſię trzymać nicby ſłuſznieyſzego nie było. To naypierwſzy grunt, aby do tego z początku zaraz nałożyć dziatki, żeby pomocy lub też uſługi zbytniey w tych rzeczach nie żądały, w ktore ſię mogą ſame wprawiać za ſwą pomocą lub też uſługą; nie trzeba im ieſzcze nic odmawiać bez ſłuſzney przyczyny, ale też im y niepozwalać, co ſię iuż raz odmowiło, y to, żeby nie śmiały ſłowa na to piſnąć.

Dać ſię bowiem ich niezbytości y naprzykrzeniom zwyciężyć, ieſt to w niewykorzenione nigdy krzyku, płaczu, krnąbności, dziwactwa y złego humoru nałogi ie wprowadzić, à tym ſamym ſzkodzić ich zdrowiu, odeymuiąc im tę dziarſkość, y weſołość, ktora iedyną dla zdrowia ieſt pomocą.

Tym więcey zdrowiu naſzych dziatek ſzkodzim, im go z większym y troſkliwſzym ſtaraniem zachować uſiłuiem; co ſię nayczęściey trafia u Panow, gdzie

Do-

Doktorowie nad to ludzcy, dyſkretni, nie śmieią zawſze rzetelne w tym razie otworzyć zdanie. A że nie wſpomnę łakoci, ktore dzieciom takowym Rodzice daią, czyniąc im przez to wiele złego; ſą ieſzcze (nie znaiąc ſię często na tych rzeczach) w ustawney nieiakiey boiaźni względem tego wſzyſtkiego, cokolwiek ich ulubione dziatki otacza, przeto im ruſzania ſię rzeźwego zabraniaią, ieden wiatr zimny żeby ich nie zaleciał, kilkoro nań odzienia tłoczą, całą na koniec zimę w gorącey izbie trzymaią, krokiem nawet za prog niepozwalaiąc ſię im wyhylić, w takowey izbie rozrzadzone powietrze, związek ich liczkow łatwo rozwalnia, tak dalece, że doſtateczney należytego trawienia niemogą mieć więcey ſiły, ſłowem wielu ich to niebeſpiecznych nabawia przygod, ktore codzień ſłabſzemi ich czynić nie przeſtaią. Lecz mało na tym, że za naypierwſzym na żywe powietrze wychyleniem ſię, naczynia oſłabione ich płuc delikatnych zatykaią ſię na tych

miaſt,

miaſt, katar ieſzcze nie zbyty ich napada, płuca wrzodzieią, o toż pieſzczono y delikatnie chowane dziecie wpada w ſuchoty. Y ſamochcąc wprowadzono ie w przepaść, od ktorey go zachować tak mocno uſiłowano. Tego ſpoſobu wiele maiętnych y ſzlachetnych ludzi trzyma ſię w wychowaniu ſwych dziatek, poki czas oddania ich do konwiktow nie naſtąpi.

Kiedyż ſię na tym poznaią Rodzice? aby ſwym Dziatkom w czerſtwym zdrowiu, dali używać tych korzyści ktore im urodzenie ſamo y los przeznaczył, albo kiedy nie rzeką iuż więcey? „Dziatki naſze rodzą ſię ſzlache-„tnie, ſą delikatney komplexyi, chcąc „ich mocną zahartować konſtytucyą, „niemożna ich pielęgnować po wieyſku. Zaczniycie tylko choć w części przynaymniey proſtych naśladować wieśniakow, à temperament ich, iak gdyby do nayciężſzych ſwego czaſu prac z loſu wyznaczeni byli, zamocnicie nieznacznie.

cznie. A tak pracuiąc około ukrzepienia ich ciała, nie tylko ninieyszego im przymnożycie uszczęśliwienia, ale też y wszelkich w podeszleyszym wieku, ktorych uchybić trudno, ulżycie im niebespieczeństw. Y ten to iest naypewnieyszy środek, dzielnych poźnym czasom zostawienia Potomkow, w ktorych w nayodleglcyfze wieki kwitnąć nie przestaniecie nigdy.

Natura sporządziwszy y wyprowadziwszy wszelkie tym końcem istoty, aby w pośrzod płynącego żyły powietrza, ktore ie do koła otaczą: chcieć ię więc z tamtąd wydobywać przez mniemaną ostrożność, iest to miarę nierostropności swoiey wierzchołkiem dopełnić. Przeto też wiele dzieci, ktore z tą nie potrzebną chowano ostrożnością, częstokroć mało się co rożnią od owych niedoszłych *embryonow*, ktore nie tak żyią, iak bardziey w ustawnych słabościach kawęczą.

Małe

Małe dzieci daleko grubſze maią żyły, niżeli doroſłe, y dla tego ledwie ktore, iako ſię częſtokroć napatrzym, bez ciężkich zwykło umierać konwulſyi. Przeto wiedzieć mamy, że *nerwy* w powſzechności czyli żyły ſuche u dzieci małych łacno bydź naruſzone mogą, z przyczyny obſzerności znaczney mozgu względem reſzty ciała. Cokolwiek więc ſkład ten żył zbyt żywo wzruſzyć, y że tak rzekę, rozdrażnić może, ieſt nie beśpiecznym dla tego wieku ſzwankiem.

Nic naganniejſzego, iako ſtrachem y trwożliwością napełniać za młodu dziatki, bądź to przez okrzyknienie z niezwyczaynym trzaſkiem, lub ſtraſznym y przeraźliwym głoſem, bądź przez nagłe brzydkich ſtraſzydeł pokazywanie. Baieczne powieści o ſamo-iednikach, o wilkołkach, y tym podobnych dziworodach, rownie dziecięcia ciału iako y umyſłowi ſzkodzą, każąc w nich prawe rzeczy wyobrażenia,

takowe

takowe baśnie ſny ſprowadzaią ſtraſzne, à zatym y wzruſzenia gwałtownego bywaią przyczyną, ktore cały ſkład żył ſuchych poruſzą z gruntu, y konwulſie, do ktorych iuż y tak ſkłonni, łatwo ſprowadzić mogą. Drżenie w członkach, choroby wielkie, ſą okropne ſkutki, ktore z bydlęcey prawie mamek, piaſtunek, y ſwych Domownikow proſtoty odbieraią poſpolicie Dziatki, Rodzicom więc dać na to baczenie należy, y uſpokaiać ſwe dziatki w tym wſzyſtkim, co ie zatrwożyć może. Wyłożenie rzeczy, iak w ſobie ieſt, ma moc ich nieco uſpokoienia, atoli przykłady ubeśpieczenia z ſiebie podane, ſą nie rownie do pokrzepienia ich dzielnieyſze.